

NICOLIEN KOP EN HANS MOORS

Welke opgaven liggen bij de politie?

Radicalisering en Jihadisme

Wijkagent deelt zijn twitteraccount met jonge Marokkanen, Rotterdam 2010 (Hans van Rhoon/HH).

Radicalisering is een breed fenomeen. Het beleidsaccent ligt de afgelopen jaren vooral op islamitisch radicalisme en jihadisme. De dreiging van en angst voor aanslagen in Nederland is aanzienlijk. Overheden, politie, justitie en maatschappelijk middenveld slaan de handen ineen om de democratische rechtsstaat te beschermen, de jihadistische beweging te verzwakken en de voedingsbodem voor radicalisering zoveel als mogelijk weg te nemen. Dat klinkt logisch. Maar in de praktijk van het politiewerk is die opgave niet zo eenduidig als ze lijkt, aldus Nicolien Kop en Hans Moors.

Dreigend en bedreigd

Eind augustus 2014 presenteerde het kabinet een integrale aanpak van jihadisme. Dit actieprogramma bouwde deels voort op bestaand beleid om polarisatie en radicalisering tegen te gaan en richt zich op vijf groepen maatregelen. Strafrechtelijke, bestuurlijke en maatschappelijke maatregelen worden ingezet om het risico dat uitgaat van (terugkerende) jihadgangers te beperken. Het uitreizen van jihadgangers wordt belemmerd. Verder wordt geïnvesteerd in het tegengaan van radicalisering, onder meer door middel van vroegsignalering van maatschappelijke spanningen, de aanpak van ronselaars, het voorkomen van nieuwe aanwas en het stimuleren van tegengeluiden. Speciale aandacht gaat uit naar de bestrijding van online jihadistische boodschappen die haat en geweld prediken. Ten slotte worden informatie-uitwisseling en samenwerking tussen betrokken organisaties geïntensiveerd.

Er is ook wel wat aan de hand. De berichten zijn legio over jongeren die uitreizen – de AIVD noemt een aantal van meer dan 150 personen – om in Syrië, Irak of Noordelijk Afrika te gaan vechten. De vraag is welke dreiging zij vormen na terugkeer. En dat geldt misschien nog wel meer voor geradicaliseerde moslims die in Nederland (ver)blijven, zoals de AIVD eind april 2015 in zijn *Jaarverslag 2014* onderstreepte. De aanslagen in Parijs en Kopenhagen en de verijdelde plot in Verviers liggen vers in het geheugen. Dat zou ook in Nederland kunnen gebeuren.

De laatste meting van de *Risico en Crisisbarometer* (Ipsos B.V., i.o.v. NCTV) eind oktober 2014, liet bovendien zien dat Nederlanders van 15 jaar en ouder zich ernstig zorgen maken over het conflict met IS en dat de angst voor en zorgen over een internationale crisis en over een terroristische aanslag in Nederland groeien. Die trend is trouwens ook in de *Eurobarometer* zichtbaar en beïnvloedt de ervaren veiligheid. Men voelt zich minder veilig bij grote evenementen, in het vliegtuig, het openbaar vervoer of openbare gebouwen en op treinstations en vliegvelden. De meting van het *Continu Onderzoek Burgerperspectieven* (SCP) over het eerste kwartaal van 2015 bevestigt dit beeld. Van alle Nederlanders is veertig procent (zeer) bezorgd over de internationale politieke situatie, vooral over de dreiging van terrorisme, de radicale islam en IS. Slechts zes procent maakt zich helemaal geen zorgen. Mensen geven aan zich onmachtig te voelen, omdat ze geen grip op de situatie hebben. Hun verwachting is dat Nederland noch de internationale gemeenschap in de positie is om het tij te keren.

De politie en radicalisering

De politie handhaaft de rechtsorde. Dit betekent, dat de politie criminele, de samenleving ondermijnende activiteiten probeert te voorkomen en te bestrijden. Voor zover uitingsvormen van radicalisme of jihadisme de wet (dreigen te) overschrijden, is die positie helder. Het is aan de politie om verdachten op te sporen en over te dragen aan justitie. Daarnaast proberen politiemensen natuurlijk ook elke dag te voorkomen

dat onveilige situaties ontstaan en dat mensen zich onveilig gaan voelen in de buurt waar ze werken of wonen. Maar wat dat precies inhoudt als het om een amorf fenomeen als radicalisering of jihadisme gaat, is niet zo makkelijk vast te stellen.

Radicalisering en rekrutering voor de jihad kunnen voorafgaan aan extremistisch geweld of terrorisme. Dat ondermijnt de rechtsorde en is daarmee een veiligheidsrisico. Er is dan ook een wet met betrekking tot terroristische misdrijven. Dat mensen radicaliseren, is achteraf dikwijls goed te reconstrueren. De vraag is echter hoe bijtijds in te grijpen. Hiervoor hanteert de politie modellen om vroegtijdig te signaleren. Die helpen politiemensen te herkennen wat er bij specifieke (etnische of culturele) groepen in bepaalde buurten gaande is, dat mogelijk op radicalisering en gewelddadig extremisme duidt. Om goed te kunnen signaleren en handhaven, moet de politie ingebed zijn in de buurt en toegang hebben tot informatie die zowel vanuit de buurt wordt geleverd, als op regionaal en landelijk niveau wordt verzameld.

Daarbij doen zich grosso modo drie knelpunten voor. Veel politiemensen vinden het, ten eerste, lastig om vast te stellen wat precies het te signaleren gevaar is voordat het zich werkelijk voordoet. Verbinding maken met (etnische of culturele) groepen at risk is moeilijk, ten tweede, aangezien deze groepen veelal niet op contact met politie zitten te wachten. Hierbij komt dat de politie nog steeds niet een afspiegeling

vormt van de diverse Nederlandse samenleving. Politiemensen moeten present zijn én kunnen interveniëren. Dat brengt, ten derde, spanning op die noodzakelijke verbindingen. Informatie die van belang is en wordt gedeeld om dreigende radicalisering en rekrutering voor de jihad tegen te gaan, vormt tevens de basis voor ingrijpen. En daarmee kan het vertrouwen dat in de lokale gemeenschap wordt opgebouwd onherroepelijk onder druk komen te staan.

Taak en rol van de politie

Hoe werkt de Nederlandse politie in de praktijk aan het voorkomen, opsporen en bestrijden van jihadisme? Op lokaal niveau is een belangrijke rol weggelegd voor de wijkagent. Dat is een ervaren politiefunctionaris die een groot deel van de werktijd besteedt aan de leefbaarheid en veiligheid in de wijk of woonkern. Ongeveer tachtig procent van zijn/haar werk bestaat uit het werken voor de wijk. Door informatie uit de wijk is een wijkagent in staat om problemen in een buurt tijdig te onderkennen en misschien zelfs te voorkomen. Dat geldt ook voor radicaliseringsprocessen.

Vroegsignalering van radicalisering kan immers het beste plaatsvinden in de directe omgeving van de jonge mensen at risk. Hierbij moet trouwens gezegd worden dat het niet alleen over kansarme of laagopgeleide jongeren gaat. Wijkagenten hebben een duidelijke rol en taak in bijvoorbeeld het constateren dat ronselaars in de wijk bezig zijn, of dat bepaalde personen c.q. groepen radicaliseren. Behalve het constateren

gaan de wijkagenten ook over tot actie. Zij proberen contact te maken met jongeren waarover zij signalen ontvangen.

Naast de vroegsignalering speelt de wijkagent ook een belangrijke rol ten aanzien van de terugkeerders. Door de oorlogservaring die deze terugkeerders hebben opgedaan is aandacht voor deze personen noodzakelijk. Ze kunnen bij terugkomst een dreiging vormen voor de democratische rechtsorde door de opgedane vaardigheden (schieten met wapens), kennis (over bommen), contacten en hebben wellicht een post traumatische stress stoornis (PTSS) opgelopen. Kortom, naast de ogen en de oren in de wijk, vormt de wijkagent ook 'de mond' van de wijk naar de politie toe en vice versa. Over teruggekeerde jihadististen wordt in diverse gemeenten lokaal casusoverleg gevoerd. Een lastig dilemma is, dat een wijkagent, zodra die in het informatiesysteem meldt dat zich een potentieel geval van radicalisering voordoet, de regie verliest over de casus en mogelijk in de praktijk in een loyaliteitsklem geraakt ten aanzien van informanten en/of de radicaliserende persoon zelf.

Bij gevaarlijke figuren volgt aanhouding en vervolging, een tweede belangrijke taak van de politie. De opsporing van potentiële uitreizigers en gevaarlijke terugkeerders is niet eenvoudig. Deelname aan de terroristische strijd of het volgen van terroristische training is strafbaar gesteld. De vraag is steeds hoe kunnen deze feiten daadwerkelijk worden aangetoond. Dat is de grote uitdaging voor de politie in samenwerking

met het openbaar ministerie en de nationaal coördinator terrorismebestrijding en veiligheid (NCTV).

De opsporing van uitreizigers wordt regionaal aangepakt en de opsporing van terugkeerders gebeurt op landelijk niveau. De strafrechtelijke maatregelen richten zich vooral op risicoreductie. De informatiepositie van de wijkagent (zoals wie in welke auto rijdt, wie contact heeft met wie, of iemand van plan is naar Syrië uit te reizen) is voor de het opsporingsonderzoek waardevol. Daar maakt de recherche gebruik van. Een voorbeeld van een opsporingsonderzoek is het zogenaamde 'context' onderzoek in Den Haag: naar de mogelijke vervolging van ronselvaarders voor de Jihad, (potentiele) uitreizigers en terugkeerders. Door bijvoorbeeld tappen, het inzetten van observatieteams, aanhouden en het screenen van sociale media wordt informatie verzameld die in een strafzaak kan worden gebruikt. Sociale media zijn intussen natuurlijk ook van grote betekenis voor het opsporingsonderzoek. Aan de hand van de berichten kunnen de (vaste) contacten en netwerken van een verdachte worden nagegaan alsook zijn opvattingen over een specifiek thema. Vooralsnog is de politie van mening dat binnen de huidige strafwetgeving voldoende mogelijk is om het jihadisme in Nederland efficiënt aan te pakken.

Een derde belangrijke rol voor de politie is de informatiedeling. De politie deelt haar informatie in het (lokaal) casusoverleg met betrokken partijen en met de Regionale Inlichtingen

Dienst (RID). De RID hoort beheersmatig bij de politieorganisatie, maar valt onder het gezag van de AIVD. In Nederland zijn opsporing en *intelligence* strikt gescheiden. De RID vormt een verbindende factor tussen de politie-eenheden en de AIVD. Het vergaren van inlichtingen valt onder de AIVD, zij delen hun informatie via de RID en – waar mogelijk – met de politie. Er is enige 'spanning' in deze samenwerking omdat de politie alle beschikbare informatie deelt met de RID's, terwijl dat andersom niet het geval is. Het is dan ook niet altijd duidelijk welke informatie de politie 'mist' en of de informatie die zij heeft altijd up-to-date is.

Politie-informatie wordt ook op nationaal en internationaal niveau gedeeld. Nu er sinds 1 januari 2013 één nationale politie is, is er ook een landelijke informatieorganisatie waardoor onderlinge informatie-uitwisseling tussen politie-eenheden soepeler lijkt te verlopen. Ook met Europol onderhoudt de nationale politie nauw contact op het gebied van Jihadisme

Nieuwe focus

Na een periode van verminderde aandacht is de belangstelling voor Jihadisme sinds een paar jaar weer opgelaaid. De serieuze dreiging die van radicalisering en Jihadisme uitgaat, heeft direct gevolgen voor de politie. Intussen zijn op eenheids- en landelijk niveau specifieke teams ingericht (SGBO's: Staf Grootchalig en Bijzonder Optreden).

Als het om de aanpak van Jihadisme gaat ligt de

focus van de politie enerzijds bij het opsporen, zoals van de politie verwacht kan worden, maar anderzijds ook op het ‘tegenhouden’. Dit past in de nieuwe trend waarbij het niet alleen gaat om opsporen achteraf, het toepassen van strafrechtelijke interventies, reactief en incidentgericht werken. Er wordt daarentegen juist breder gekeken, dus ook naar de mogelijkheden die bestuurs-, fiscaal- en civielrecht bieden. Het accent ligt zodoende op een multidisciplinaire aanpak, waarbij ook op preventie wordt ingezet, bijvoorbeeld door een combinatie van strafrechtelijke interventies (als aanhouden) én bestuurlijke interventies (zoals het schorsen van paspoorten). In samenwerking met partijen als gemeenten, reclassering en jeugdzorg wordt steeds gekeken naar de best passende aanpak.

Conclusie

Als het gaat om de aanpak van Jihadisme staat Nederland voor een grote uitdaging. Het fenomeen is diffuus, er zijn geen pasklare oplossingen en een strafrechtelijke aanpak alleen biedt geen soelaas. Op papier bestaat een sluitende aanpak. De ‘ogen en oren’ van de politie op wijk en buurtniveau zijn in de praktijk van ongekend belang, net als ‘de mond’: het leggen van contact, de presentiedialoog. Dat brengt de wijkagent in een lastig spanningsveld dat veel van diens professionaliteit en menselijkheid vergt.

De uitdaging zit in het verkrijgen en borgen van kennis over de fenomenen radicalisering en Jihadisme enerzijds. Die kennis moet ten dele weer worden opgebouwd, niet alleen bij

de politie, maar bij alle partners (inclusief de rechtbank). Anderzijds is het noodzakelijk om met elkaar – binnen de politie en met ketenpartners – ervaring op te doen in de meest effectieve en efficiënte aanpak van radicalisering en Jihadisme. In een combinatie van preventie en repressie zit vooralsnog het beste antwoord op de dreiging.

Het volgende artikel is een samenvatting van de publicatie *Puberaal, lastig of radicaliserend* waarvan in mei 2015 een herziene uitgave is verschenen. De publicatie is te downloaden via de website van het IVP: www.ivp.nl

NICOLIEN KOP is lector criminaliteitsbeheersing & researchkunde aan de Politieacademie.

HANS MOORS is voormalig lector integrale veiligheid, tegenwoordig partner bij Lokaal Centraal – Expertgroep Maatschappelijke Vraagstukken en redactielid van Cogiscope.